

**INSTYTUT NA RZECZ EKOROZWOJU
INSTITUTE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

W interesie przyszłych pokoleń / In the interest of the future generations

ul. Nabelaka 15 lok. 1
00-743 Warszawa/Warsaw
POLAND

www.ine-isd.org.pl

Tel./Phone: (48-22) 851-04-02

Tel./Phone: (48-22) 851-04-03

Tel./Phone: (48-22) 851-04-04

Fax.: (48-22) 851-04-00

E-mail: ine@ine-isd.org.pl

S P R A W O Z D A N I E

z działalności

Instytutu na rzecz Ekorozwoju

za rok 2014

Warszawa, maj 2015 roku

Spis treści

I.	WPROWADZENIE.....	2
II.	POLITYKA KLIMATYCZNO ENERGETYCZNA.....	4
	1. Dobry Klimat dla Powiatów (DOKLIP)	
	2. Przygotowanie strategii adaptacji do zmian klimatu miasta metropolitalnego przy wykorzystaniu mapy klimatycznej i partycypacji społecznej (ADAPTCITY)	
	3. Niskoemisyjna Polska 2050	
	4. Energooszczędne 4 kąty	
	5. Efektywność energetyczna	
	6. WŁĄCZ SIĘ !	
	7. WŁĄCZ SIĘ 2 !	
	8. Biogazownia – przemyślany wybór	
III.	BUDOWA SPOŁECZEŃSTWA ZRÓWNOWAZONEGO ROZWOJU	
	1. Vortal chronmyklimat.pl	
	2. Zrównowagony rozwój wsparciem ochrony różnorodności biologicznej (seria broszur)	
	3. Agroturystyka przyjazna Naturze2000	
	4. Agroturystyka przyjazna przyrodzie stymulatorem podnoszenia jakości i konkurencyjności na rynku turystycznym – rozpoznanie uwarunkowań stworzenia systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej w środowisku wiejskim	
IV.	WSPÓŁPRACA Z INNYMI ORGANIZACJAMI oraz FIRMAMI.....	
	1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny - EKES	
	2. Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich (FAOW)	
	3. European Environmental Bureau –EEB	
	4. Polski Komitet Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu -EAPN	
	5. Koalicja Klimatyczna	
V.	INNE MAŁE PROJEKTY W TYM DEBATY KONFERENCJE organizowane przez InE	
VI.	PUBLIKACJE InE 2014	
VII.	ZESPÓŁ InE 2014	

WPROWADZENIE

Instytut na rzecz Ekorozwoju (InE) jest fundacją, która została zarejestrowana we wrześniu 1990 r. i podjęła działalność na początku 1991 r. InE jest instytucja typu think-tank, która powstała w momencie rozpoczynania się w Polsce okresu transformacji ustrojowej. W ciągu tych 22 lat funkcjonowania InE punkt ciężkości działalności ulegał zmianie, ale zawsze koncentrowała się ona wokół zrównoważonego rozwoju, zwanego także ekorozwojem.

Instytut od początku swojej działalności promował szerokie rozumienie idei zrównoważonego rozwoju, które nie było zawężane jedynie do poszukiwania równowagi pomiędzy zagadnieniami społecznymi, gospodarczymi i przyrodniczymi. Punktem wyjścia dla zrozumienia tej idei jest uznanie fizycznej skończoności świata, ograniczoności w dostępie do zasobów, czy też nadrzędnej konieczności zachowania globalnych systemów podtrzymujących życie na kuli ziemskiej, jak np. klimat globalny.

W swojej działalności Instytut od lat przyjmował za niezbędne i konieczne zajmowanie się następującymi 10 kierunkami:

1. Energetyka – ograniczanie zapotrzebowania na energię, wzrost efektywności energetycznej oraz rozwoju energetyki odnawialnej.
2. Transport – zarządzanie popytem na usługi transportowe, równoprawne traktowanie transportu drogowego z kolejowym, publicznym i niezmotoryzowanym.
3. Tereny wiejskie – promowanie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich wraz z dbałością o krajobraz i przyrodę oraz upowszechnianie pozarolniczych form zatrudniania (w szczególności poprzez rozwój turystyki).
4. Miasta – poprawa warunków życia mieszkańców, ograniczanie rozprzestrzeniania się terenów zurbanizowanych i oszczędne gospodarowanie zasobami miasta.
5. Miejsca pracy – kreowanie przyjaznej środowisku przedsiębiorczości i podnoszenie świadomości ekologicznej biznesu.
6. Ochrona klimatu – popieranie integracji polityki klimatycznej (przeciwdziałanie i adaptacja) ze strategią gospodarczego rozwoju kraju; oddziaływanie na zmianę zachowań społecznych w kierunku bardziej zrównoważonej i przyjaznej dla środowiska konsumpcji.
7. Natura 2000 – promowanie rozwoju, który chroni i wzmacnia kapitał przyrodniczy wraz z poszukiwaniem wzorców wykorzystania obszarów cennych przyrodniczo do proekologicznego rozwoju lokalnego – zwłaszcza przez turystykę.
8. Konkurencyjność – uwzględnianie kosztów zewnętrznych (ekologiczne i społeczne) i rezygnacji z anty-środowiskowych subsydiów w gospodarce, promowanie ekologicznej reformy podatkowej.
9. Fundusze UE – efektywne wykorzystanie funduszy służące wzmacnianiu zrównoważonego rozwoju i powstrzymaniu nad-konsumpcji zasobów naturalnych.
10. Strategiczne oceny – propagowanie i rozwijanie instrumentu integracji polityki ekologicznej z innymi politykami.
11. Świadomość ekologiczna Polaków- badania własne, monitoring, barometr (tu duże pole merytoryczne też jakoś pominięte jako specjalizacja InE (patrz SENAT itp.).

POLITYKA KLIMATYCZNO-ENERGETYCZNA

Dobry klimat dla powiatów – DOKLIP

Celem partnerskiego przedsięwzięcia „Dobry Klimat dla Powiatów” jest aktywne zaangażowanie polskich samorządów w działania prowadzące do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych oraz służące lepszej adaptacji do zmian klimatu. Projekt składa się z 7 działań o charakterze edukacyjno-informacyjnym. Głównymi elementami projektu są: organizacja lokalnych debat publicznych dotyczących zmian klimatu i polityki ich ograniczenia na poziomie powiatów, przygotowanie pilotażowego programu niskowęglowego rozwoju (PPNR) jednego z miast powiatowych, organizacja regionalnych konferencji klimatycznych i stworzenie sieci samorządów na rzecz klimatu. W ramach projektu zostanie również utworzona sieć 110 lokalnych inicjatorów (LISO) oraz grupa przeszkolonych moderatorów dyskusji publicznych, przeprowadzone zostaną oceny śladu węglowego dla wybranych i chętnych powiatów, aktywni lokalni liderzy wyjadą zobaczyć, jak radzą sobie ze zmianami klimatu samorządy w Kornwalii, przygotowany będzie podręcznik lokalnej ochrony klimatu oraz film, a także inne liczne materiały informacyjne.

Projekt rozpoczął się 1 września 2010 roku, a działania projektowe będą trwały do końca sierpnia 2015 roku. Przyznana dotacja ze środków LIFE+ wynosi 901 685 euro (50%), a ze środków NFOŚiGW – 811 438 euro (45%). Pozostałe 90 248 euro (5%) zapewnią partnerzy projektu.

Regionalne konferencje klimatyczne

We wrześniu 2013 rozpoczął się cykl regionalnych konferencji klimatycznych projektu. W 2014 roku przeprowadzono 7 debat w województwach: mazowieckim, kujawsko-pomorskim, zachodniopomorskim, podlaskim, śląskim, opolskim, małopolskim. Podczas konferencji prezentowane były wyniki debat klimatycznych, obliczeń śladu węglowego, informacje o możliwości finansowania działań w zakresie ochrony klimatu oraz powiaty zachęcane są do włączania się w ogólnoeuropejski ruch na rzecz ochrony klimatu. Każda konferencja była połączona z wojewódzkim konwentem starostów powiatów i miała swój indywidualny charakter. Cykl regionalnych konferencji klimatycznych promował najaktywniejsze starostwa publikując poprzez ogólnopolski portal samorządowy PAP oraz portal chronymy klimat.pl wywiady ze starostami powiatów, które podpisały deklarację „Dobry klimat dla powiatów”.

Powiatowy Poradnik Klimatyczny

Na początku 2014 roku ukazało się kolejne wydawnictwo projektu Powiatowy Poradnik Klimatyczny. Pakiet podzielony jest na dwie części. W pierwszej części wyjaśnione są podstawy zjawiska określanego mianem zmian klimatu, opisano jego potencjalne skutki, w tym w szczególności dla Polski, podano aktualne informacje o stanie polityki ochrony klimatu na świecie, w Europie i w Polsce. Całość wzbogacono licznymi przykładami wdrożonych projektów przyczyniających się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych zrealizowanymi w ostatnich latach w Polsce.

W drugiej części pokazano szereg rozwiązań i instrumentów, jakimi samorządy lokalne: powiatowe i gminne, mogą realizować swoją własną politykę energetyczno-klimatyczną. Problematyka tej części obejmuje zagadnienia od zarządzania działaniami energetycznymi, poprzez tworzenie dokumentów strategicznych, zamówienia publiczne, zarządzanie kryzysowe po zachęcanie przedsiębiorstw i mieszkańców do ochrony klimatu. W krótkich opracowaniach na te tematy pojawiają się cenne odniesienia do miejsc, w których znajdują się dodatkowe informacje.

Koordinacja projektu ze strony InE: do 30 czerwca 2014 Wojciech Szymalski, od 30 czerwca 2014 Per Markus Tornberg

Współpraca ze strony InE: Andrzej Kassenberg, Krzysztof Kamieniecki, Ewa Świerkula, Kamilla Staszak (do kwietnia 2014), Marek Korzyński, Katarzyna Sołdaczuk, Hanna Kryszczyńska, Anna Dąbrowska

Współpraca zewnętrzna: Związek Powiatów Polskich, Community Energy Plus (Wielka Brytania), dr inż. Piotr Manczarski, dr Arkadiusz Węglarz, Transeko Sp.j., Marcin Żaczek, Danuta Markowska-Resich, WORLDMEDIA Sp z o.o., Kancelaria Adwokacka Piotr Wierciński, 115 powiatów z całej Polski, 104 Lokalnych Inicjatorów Społeczeństwa Obywatelskiego.

Przygotowanie strategii adaptacji do zmian klimatu miasta metropolitalnego przy wykorzystaniu mapy klimatycznej i partycypacji społecznej (ADAPTCITY)

W lipcu 2014 roku InE rozpoczęło realizację projektu LIFE_ADAPTCITY_PL. **Celem projektu jest zredukowanie negatywnych skutków zmian klimatu dla ekosystemu Warszawy i rozpoczęcie działań adaptacyjnych w innych metropoliach w Polsce.**

Cel ten zamierzamy osiągnąć poprzez:

- wsparcie Miasta Stołecznego Warszawy w opracowaniu strategii adaptacji do zmian klimatu dla Warszawy przy zastosowaniu podejścia ekosystemowego
- pobudzenie aktywności władz, administracji i służb miejskich na terenach zurbanizowanych do działań na rzecz adaptacji do zmian klimatu w oparciu o doświadczenia Warszawy
- pokazanie celowości i możliwości wykorzystania prognostycznych map klimatycznych do budowania strategii adaptacji miasta do zmian klimatu
- pogłębienie świadomości problemu globalnego, jakim są zmiany klimatyczne, wśród władz miast i zachęcenie ich do zaangażowania się w działania na szczeblu europejskim.

Przez pierwsze pół roku projektu rozpoczęliśmy szereg działań przygotowujących zespół do stworzenia pierwszej w Polsce strategii adaptacji do zmian klimatu miasta. W sprawozdaniu opisujemy najważniejsze.

Przyznana dotacja ze środków LIFE+ wynosi 679 980 euro (50%), a ze środków NFOŚiGW – 611 982 euro (45%). Pozostałe 67998 euro (5%) zapewnią partnerzy projektu.

Wyjazd studyjny do Stuttgartu.

Pierwszym zadaniem wymagającym zaangażowania solidarnie wszystkich partnerów projektu było spotkanie otwierające projekt w Stuttgarcie, które odbyło się w dniach 12-16 października 2014. W wyjeździe wzięło udział 20 osób z zespołu projektowego oraz 12 polskich miast metropolitalnych. W wyjeździe uczestniczył także dziennikarz, Michała Olszewski, który sporządził barwną relację z wyjazdu. Należy podkreślić, że partnerowi projektu, Unii Metropolii Polskich, udało się zwerbować osoby w randze dyrektorów wydziałów związanych z działaniami adaptacyjnymi czy wiceprezydentów miast, a więc o wysokiej pozycji w swoich instytucjach. Przełożyło się to na duże zainteresowanie działaniami prowadzonymi w Stuttgarcie przez uczestników wyjazdu, wyrażone dużą ilością zapytań skierowanych do VRS w sesji prezentacyjnej i przewodników części objazdowej. VRS

bardzo dobrze wywiązywało się ze swojej roli gospodarza wyjazdu, przygotowało bardzo ciekawy program i zrealizowało gościnę w sposób organizacyjny bez zarzutu.

Po wyjeździe osoby uczestniczące zapytano o opinię w specjalnej ankiecie. Generalnie wrażenie jest takie, że osoby biorące udział w wizycie nie odczuwały potrzeby realizacji zadań adaptacyjnych w swoich miastach, a podczas wyjazdu zauważyły, że podejmowane w Stuttgarcie działania są warte realizacji w większym zakresie w polskich miastach i związana z adaptacją do zmian klimatu refleksja o zarządzaniu miastem jest pożyteczna.

Przygotowanie mapy klimatycznej.

Najważniejszym działaniem merytorycznym poprzedzającym strategię do zmian klimatu Warszawy jest przygotowanie mapy klimatycznej miasta. Głównymi realizatorkami zadania na rzecz InE są Prof. Elwira Żmudzka z Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego oraz dr Małgorzata Liszewska z Interdyscyplinarnego Centrum Modelowania Matematycznego Uniwersytetu Warszawskiego. W 2014 roku realizowany był pierwszy krok przygotowania mapy, tj. gromadzenie danych meteorologicznych. Ukonstytuował się także skład Komitetu Konsultantów Naukowych mapy klimatycznej. W skład komitetu wchodzi:

Prof. Halina Lorenc – wieloletni pracownik IMGW, obecnie profesor emerytowany tej instytucji, profesjonalnie zajmowała się klimatologiczną analizą danych meteorologicznych, w tym w ostatnich latach w projekcie KLIMAT IMGW. W Komitecie jako konsultant z zakresu klimatologii.

Prof. Szymon P. Malinowski – pracownik Instytutu Geofizyki UW zajmujący się analizami z zakresu chemii atmosfery, a w ostatnim czasie aktywny także jako działacz edukacyjny w zakresie ocieplenia klimatu, współpracujący m.in. z portalem nauka o klimacie, który zajmuje się prostowaniem mitów o zmianach klimatu na Ziemi. W Komitecie jako konsultant z zakresu klimatologii.

Prof. Barbara Szulczewska – wieloletni pracownik Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, współautorka m.in. metodyki wyznaczenia Systemu Przyrodniczego Warszawy dla potrzeb Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Miasta. W Komitecie jako ekspert ds. zielonej infrastruktury.

Prof. Tadeusz Markowski - pracownik Uniwersytetu Łódzkiego, urbanista, członek Towarzystwa Urbanistów Polskich, jest wieloletni prezes zajmujący się zagadnieniami zarządzania miastem. W Komitecie jako ekspert ds. infrastruktury miejskiej.

Monitoring problemu środowiskowego.

Rozpoczęto przygotowania do wykonania opracowania wstępnego monitoringu problemu środowiskowego projektu. Problemem środowiskowym projektu są negatywne zmiany w ekosystemie miasta Warszawy spowodowane zmianami klimatu. W 2014 roku skonsultowaliśmy poszczególne elementy opracowania ze specjalistami w wybranych dziedzinach, m.in. stanu zieleni miejskiej, umieralności w wyniku fal upałów. Ponadto zaplanowano analizy następujących zagadnień:

- a. liczba dni w roku z anomalną ciepłotą lub mrozem, opadami, wiatrem;
- b. ekstremalne stany wód Wisły w Warszawie;
- c. straty w ekosystemie i infrastrukturze Warszawy związane z dniami o anomalnych warunkach oszacowane finansowo;
- d. powierzchnia miasta objęta stratami powodowanymi suszami, powodzią, podtopieniami i huraganami w Warszawie;
- e. powierzchnia przepuszczalna i nieprzepuszczalna dla wód opadowych w Warszawie;

- f. wskaźnik intensywności zabudowy, czyli stosunku powierzchni całkowitej budynku do powierzchni działki w Warszawie przedstawiony na mapie topograficznej;
- g. powierzchnia, jakość i stan terenów zielonych w Warszawie;
- h. śmiertelność w okresie upałów i mrozów w zależności od wieku, wykształcenia ludności, w stosunku do wartości średniej w Warszawie;
- i. wielkość terenów zajętych przez tereny zielone w Warszawie;
- j. analiza funkcjonowania Systemu Przyrodniczego Warszawy.

Monitoring działań miast na rzecz adaptacji do zmian klimatu.

Fundacja InE przeprowadziła badanie opinii reprezentantów polskich miast w zakresie zmian klimatu i adaptacji do tych zmian. Do przeprowadzenia badania wykorzystano metodykę badań opracowaną w projekcie „Dobry klimat dla powiatów” (DOKLIP) z intencją wykorzystania wyników badań do wspólnych analiz. W projekcie metodykę badań zastosowano do przeprowadzenia badań w 50 największych miastach Polski (wykluczono z badania miasta biorące udział w badaniach DOKLIP). W każdym mieście wywiady przeprowadzono wśród 6 osób, a więc łącznie wykonano 300 wywiadów. Badania zostały zakończone sporządziła ankietę i rozpoczęła monitoring działań miast na rzecz adaptacji do zmian klimatu. W obydwu działaniach w 2015 roku powstanie zbiorcza analiza i publikacja.

Pozostałe działania.

Ponadto w 2014 roku przygotowano scenariusz filmu edukacyjno-dokumentalnego o adaptacji do zmian klimatu w miastach, portal internetowy www.adaptcity.pl, projekt identyfikacji wizualnej ADAPTCITY, tablice informacyjne, system zarządzania projektem.

Koordinacja projektu ze strony InE: Wojciech Szymalski

Współpraca ze strony InE: Andrzej Kassenberg, Franciszek Jackl, Renata Filip, Anna Kucińska, Hanna Krysińska

Współpraca zewnętrzna: Miasto Stołeczne Warszawa, Unia Metropolii Polskich, Verband Region Stuttgart, Prof. Elwira Żmudzka, Prof. Szymon Malinowski, Prof. Barbara Szulczewska, Prof. Tomasz Markowski, Prof. Halina Lorenc, dr Małgorzata Liszewska.

Niskoemisyjna strategia gospodarcza rozwoju Polski – Mapa Drogowa 2050 – Niskoemisyjna Polska 2050 (03.2013-03.2014)

Projekt jest realizowany przez dwie instytucje typu think-tank: Warszawski Instytut Studiów Ekonomicznych (d. Instytut Badań Strukturalnych) i Instytut na rzecz Ekorozwoju, przy współpracy i wsparciu finansowym z Europejskiej Fundacji Klimatycznej. Celem projektu jest przygotowanie raportu oceniającego koszty i korzyści ambitnej polityki klimatycznej tzn. osiągnięcia w roku 2050 redukcji emisji rzędu 80% w porównaniu do roku 2005 w nawiązaniu do Mapy Drogowej 2050 opracowanej dla UE a dotyczącej rozwoju gospodarki niskowęglowej oraz podjęcie aktywnej promocji.

W ramach projektu, w oparciu o specjalnie stworzony dla tego projektu model ekonometryczny, powstał scenariusz modernizacyjny naszej gospodarki. Dokonano oceny technologicznego potencjału redukcji emisji do roku 2050. Przeprowadzono analizę efektywności kosztowej i potencjału redukcyjnego poszczególnych technologii na poziomie mikroekonomicznym.

Poprzez wyniki opracowania zamierza się zachęcić polityków i administrację rządową do przewartościowania obecnej polityki klimatycznej i przygotowania dobrze udokumentowanej strategii rozwoju niskowęglowej gospodarki w Polsce wraz z ambitnym, ale realistycznym planem wdrożeniowym.

Pierwsza faza projektu została uruchomiona w listopadzie 2011 roku i zakończona w czerwcu 2012 roku. Od lipca 2012 roku trwa II faza, a w latach roku 2013 - 2015 realizowana była fazy trzeci. W roku 2014 zrealizowano następujące działania, a mianowicie:

- a) Spotkania ambasadorów projektu (czyli upowszechniających wyniki projektu poza pracownikami InE i WISE) w celu zarysowania sposobu przejść z etapu informowania o NP2050 do etapu wpływu – wpływu na decyzje, na politykę, a także przedyskutowania zmiany narracji wokół raportu w kierunku NP2050 to wizja długoterminowego rozwoju kraju.
- b) Debata innymi *think tankami* w celu stworzyć przestrzeń do oddziaływania na grupy ekspertów zbudować relację i grunt pod współpracę z ekspertami, którzy będą blisko decydentów w przyszłym rządzie.
- c) Spotkania Komitetu Sterującego
- d) Dwie publikacje: „W drodze do niskoemisyjnej Polski. Polska 2030” i “W kierunku niskoemisyjnej transformacji rynku pracy”.
- e) Uaktualnienie strategii komunikacji
- f) Przygotowania do konferencji kończącej projekt w I kwartale 2015 pod roboczym tytule „Niskoemisyjna Polska 2050: klimat, bezpieczeństwo, gospodarka”
- g) Stanowisko zespołu projektu „Niskoemisyjna Polska 2050” w sprawie „Ram politycznych na okres 2020-2030 dotyczących klimatu i energii”, tzw. „Białej Księgi”, opublikowanej 22 stycznia 2014 r. przez Komisję Europejską
- h) Prezentacja raportu Niskoemisyjna Polska 2050 w wielu miejscach jak:
 - Parlament Europejski pod auspicjami jego przewodniczącego Jerzego Buzek - Bruksela – 21.01.2014
 - Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych (ministrowi Władysławowi Kośnikowi-Kamyszowi)
 - Konferencja p.t. „Energetyczna mapa drogowa dla województwa świętokrzyskiego do 2050 r.” Kielce, 19.03.2014
 - Konferencja „Oszczędność i bezpieczeństwo – podstawą efektywnego zarządzania energią w przedsiębiorstwie” Warszawa, 23 kwietnia 2014
 - Firma energetyczna „Fortum”
 - Francuskie Ministerstwo Środowiska
 - II Międzynarodowy Kongres Ekologii Miasta „Ecometropolis” Bydgoszcz, 8-9 października 2014
 - dla kierownictwa Polskich Siei Elektroenergetycznych S.A.
 - Konferencja „Gaz łupkowy w Polsce – wyzwanie dla demokracji” – Łódź - 3 marca 2014 roku
 - spotkaniu strategicznym Koalicji Klimatycznej

Koordinacja projektu ze strony InE: Andrzej Kassenberg

Współpraca ze strony InE (2014 r.): Ewa Świerkula

Współpraca zewnętrzna (2014): Zbigniew Karaczun prof. SGGW (stały współpracownik InE) oraz pracownicy Warszawskiego Instytutu Studiów Ekonomicznych: dr Maciej Bukowski, Joanna Pospieszńska-Burzyńska i Aleksander Śniegocki.

Energooszczędne 4 kąty

(04.2013-03.2015)

W 2014 roku Instytut na rzecz Ekorozwoju kontynuował realizację projektu „Energooszczędne 4 kąty”. Głównym celem projektu jest dostarczenie **kompleksowych i rzetelnych informacji na temat energooszczędnego i pasywnego budownictwa** oraz zainteresowanie wyborem inwestycji, które są **przyjazne nie tylko dla swoich mieszkańców, lecz także dla środowiska**.

W ramach projektu, we współpracy z ekspertami Krajowej Agencji Poszanowania Energii (KAPE), Instytut na rzecz Ekorozwoju stworzył **multimedialny poradnik**, stanowiący rozbudowaną bazę wiedzy, przydatną szczególnie osobom planującym zakup mieszkania lub budowę domu.

Co miesiąc na stronie internetowej projektu www.chronmyklimat.pl/4katy ukazywała się **multimedialna prezentacja**, której towarzyszył **tekst ekspercki** pogłębiający dany temat oraz **wywiad problemowy**, ukazujący określony aspekt budownictwa energooszczędnego z perspektywy inwestora, przedsiębiorcy, architekta lub innego specjalisty. W ramach projektu zrealizowano 20 bloków tematycznych.

W 2014 roku zrealizowano 12 prezentacji multimedialnych i tekstów eksperckich, zamykając w ten sposób cykl 20 bloków tematycznych:

1. Ściany i dach w domach energooszczędnych.
2. Okna i drzwi w domu energooszczędnym.
3. Mostki termiczne.
4. Systemy grzewcze w domach energooszczędnych.
5. Rozwiązania dotyczące wody i ścieków.
6. Wentylacja i klimatyzacja w budownictwie energooszczędnym.
7. Oświetlenie w domach energooszczędnych.
8. Wyposażenie domu energooszczędnego.
9. OZE w domu energooszczędnym i pasywnym.
10. Zielone otoczenie domu.
11. Inteligentny dom i mieszkanie.
12. Budownictwo energooszczędne a zdrowie i komfort życia.

Przeprowadzono także 12 wywiadów problemowych:

1. wywiad pt. „Jak budować, to energooszczędnie” z panem Konradem Witczakiem, specjalistą ds. norm i standardów w RockWool Polska;
2. wywiad pt. „By okna i drzwi służyły nam całe lata” z panem Robertem Klosem, ekspertem Zrzeszenia Montażystów Stolarcki;
3. wywiad pt. „Mostki termiczne – newralgiczne punkty naszego domu” z dr inż. Dorotą Kowalską, ekspertką Narodowej Agencji Poszanowania Energii;
4. wywiad pt. „Efektywne źródła ciepła” z Januszem Starościakiem, prezesem Stowarzyszenia Producentów i Importerów Urządzeń Grzewczych;
5. wywiad pt. „Oszczędzanie wody – racjonalne i komfortowe” z dr inż. Jarosławem Chudzikim, pracownikiem Wydziału Inżynierii Środowiska Politechniki Warszawskiej;
6. wywiad pt. „Energooszczędność systemów wentylacyjnych” z dr. inż. Piotrem Ziembickim, pracownikiem Instytutu Inżynierii Środowiska Uniwersytetu Zielonogórskiego;
7. wywiad pt. „Wybieramy energooszczędne źródła światła” z Bogdanem Ślękiem, wiceprzewodniczącym Polskiego Komitetu Oświetleniowego;
8. wywiad pt. „Dom energooszczędnie wyposażony” z Wojciechem Koneckim, dyrektorem generalnym związku pracodawców AGD, CECED Polska;

9. wywiad pt. „Domy zasilane energią odnawialną” z Anną Santorską z IEO;
10. wywiad pt. „Dachy pokryte zielenią” z Andrzejem Kanią, członkiem Polskiego Stowarzyszenia „Dachy Zielone”;
11. wywiad pt. „Dom w trybie smart” z Andrzejem Dubrawskim, przedstawicielem Stowarzyszenia „KNX-Polska”;
12. wywiad pt. „Zdrowy dom i biuro” z dr. n. med. Patrykiem Tarką z Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

W ramach projektu stworzono także **katalog dobrych przykładów** w zakresie energooszczędnego i pasywnego budownictwa. W 2014 roku przygotowano opisy 21 inwestycji:

1. „Energooszczędne osiedle Sielanka”,
2. „Pasywny kompleks mieszkaniowy Lodenareal w Austrii”,
3. „Energooszczędny biurowiec Górnośląskiego Parku Przemysłowego”,
4. „Pasywne muzeum w Ravensburgu”,
5. „Pasywny biurowiec Euro-Centrum w Katowicach”,
6. „Pasywny dom w Boruszowicach”,
7. „Pasywny hotel w Wiedniu”,
8. „Pasywny dom Larixhaus w Hiszpanii”,
9. „Energooszczędne i pasywne domy na osiedlu Strumień”,
10. „Pasywna siedziba duńskiego koncernu energetycznego”,
11. „Energooszczędny dom w Smochowicach”,
12. „Tighthouse – pasywny budynek z 1899 roku”,
13. „Pasywny budynek w Szczepankowie”
14. „Pasywny kościół w Nowym Targu”,
15. „Energooszczędny budynek socjalny w Barcelonie”,
16. „Energooszczędne laboratorium AGH w Miękinii”,
17. „Energooszczędna szkoła w Chotomowie”,
18. „Pasywna hala sportowa Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie”,
19. „Energooszczędne przedszkole w Siemianowicach Śląskich”,
20. „Pasywne schronisko w Alpach”,
21. „Pasywny dom Crossway w Wielkiej Brytanii”.

Najciekawsze inwestycje realizowane w Polsce można bliżej poznać dzięki serii **reportaży połączonych z fotorelacją**. W roku 2014 zrealizowano 8 reportaży:

1. „Wybitny biurowiec w Katowicach”;
2. „Osiedle „Strumień” - pasywne i energooszczędne domy na skraju lasu”;
3. „Miejska willa w standardzie energooszczędnym”;
4. „CzyToGruszka – proekologiczne miejsce spotkań dzieci i dorosłych”;
5. „Nowoczesne laboratorium w starych murach”;
6. „Pasywna hala sportowa wśród traw”;
7. „Pasywna i dźwiękoszczelna architektura”;
8. „Voucher na pasywny dom”.

Na stronie projektu ukazały się także artykuły o tematyce związanej z budownictwem energooszczędnym:

1. „Zatrzymaj ciepło i pieniądze”;
2. „Nowe zasady programu Prosument”;
3. „Czy ciepło ze źródeł odnawialnych zagości w brytyjskich domach?”;
4. „Licznik przedpłatowy – motywator do oszczędzania”;
5. „Warszawskie osiedle zasilane energią odnawialną”;
6. „Nowa zachęta do renowacji brytyjskich domów”;

7. „Komisja Europejska dąży do bardziej zrównoważonego budownictwa”;
8. „W jakim stanie są polskie domy?”;
9. „Globalny lider efektywności energetycznej”;
10. „Pierwszy w Polsce wielorodzinny budynek pasywny powstaje w Warszawie”;
11. „Pokazowe modernizacje budynków użyteczności publicznej”;
12. „Rentowna termomodernizacja brytyjskich domów”.

Realizacji projektu towarzyszył konkurs zachęcający do pogłębiania i utrwalania zdobytej wiedzy. Odpowiadając na pytania związane z aktualnym blokiem tematycznym co miesiąc można było wygrać energooszczędne upominki. W 2014 roku odbyło się 12 edycji konkursu, nagrodzono 120 osób.

Na potrzeby promocji projektu utworzona została strona na Facebooku, gdzie regularnie umieszczane są zdjęcia, informacje i odnośniki do ciekawych materiałów na temat budownictwa energooszczędnego. Co miesiąc wysyłany był tematyczny newsletter do subskrybentów portalu ChronmyKlimat.pl oraz informacja prasowa do mediów branżowych i tematycznych.

W ramach kampanii promocyjnej w marketach budowlanych w 25 sklepach sieci Leroy Merlin w całej Polsce stanęły standy reklamowe projektu z najważniejszymi informacjami dotyczącymi budownictwa energooszczędnego i pasywnego zachęcające do korzystania z poradnika multimedialnego Energooszczędnych 4 kątów. W marketach budowlanych rozdysponowano także 25 tys. ulotek informacyjno-edukacyjnych związanych z tematyką projektu.

W kwietniu 2014 roku projekt zaprezentowano podczas Dnia Ziemi na Polach Mokotowskich w Warszawie, a w sierpniu 2014 roku podczas Pikniku z Klimatem na warszawskiej Starówce. Ponadto, w 2014 roku przeprowadzono dwie kampanie promocyjne w Internecie, które obejmowały umieszczenie bannerów reklamowych na stronach internetowych o tematyce zbliżonej do tematyki projektu oraz promocję projektu w wyszukiwarce Google z użyciem Google AdWords.

Koordinacja projektu ze strony InE: Agata Golec

Współpraca ze strony Instytutu na rzecz Ekorozwoju: Anna Dąbrowska, Urszula Drabińska, Franciszek Jackl, Piotr Jaśniewicz, Krzysztof Kamieniecki, Andrzej Kassenberg, Hanna Krysińska, Iwona Teodorczuk-Możdżyńska.

Współpraca zewnętrzna: AllBlue S.A., Anna Cichocka, Kinga Jackl, Krajowa Agencja Poszanowania Energii S.A.

Efektywność energetyczna

Głównym celem projektu w 2014r. było wsparcie i w promowaniu tworzenia polityki i instrumentów finansowych w celu rozwiązania problemu ubóstwa energetycznego w ramach programów w zakresie efektywności energetycznej. Działania sprowadzały się do monitorowania zmian w legislacji i systemów wsparcia dla efektywności energetycznej, a także opracowywania komunikatów, opinii projektów aktów prawnych, artykułów prasowych, udzielania wypowiedzi mediom, zasiadania w grupach roboczych i panelach dyskusyjnych, posiedzeniach komisji sejmowych i spotkań z przedstawicielami administracji publicznej oraz organizacji roboczych spotkań konsultacyjnych i większych wydarzeń.

Zaangażowanie InE skupiało się wokół następujących tematów: transpozycja dyrektywy w sprawie efektywności energetycznej, transpozycja dyrektywy w sprawie charakterystyki energetycznej

budynków, ubóstwo energetyczne, zmiany w prawie energetycznym, przetargi na białe certyfikaty i potrzeba nowelizacji ustawy o efektywności energetycznej, termomodernizacja istniejących budynków, rola efektywności energetycznej w ochronie środowiska, planowanie energetyczne, fundusze UE na lata 2014-2020 na efektywność energetyczną, bieżące programy wsparcia dla efektywności energetycznej, zwłaszcza w sektorze budowlanym, etykiety energetyczne itp. Dzięki staraniom InE "ubóstwa energetycznego" Zjawisko to zostało wspomniane w projekcie strategii operacyjnej rządu "Polityka energetyczna Polski do roku 2050" (PEP2050) przedstawiony do konsultacji społecznych w sierpniu 2014.

Współpraca z przedstawicielami władz lokalnych okazała się bardzo trudna, w 2014 roku było to widoczne w jakości odpowiedzi udzielonych w ankiecie na temat ubóstwa energetycznego, przeprowadzonego wśród społeczności oraz przedstawicieli samorządów chętnych do współpracy w kampanii InE na rzecz ubóstwa energetycznego. W większości przypadków problem został spowodowany przez kampanie wyborcze do samorządów, kandydaci nie chcieli się zajmować nowymi lub kontrowersyjnymi tematami. Doświadczenie nasze z politycznymi trudnościami w tym roku oparte były na braku komunikacji między różnymi departamentami rządowymi i społecznymi na temat polityki energetycznej, jak również braku chęci do szerszej debaty publicznej na temat efektywności energetycznej ze strony rządu i parlamentu.

Koordinacja projektu ze strony InE: Agnieszka Tomaszewska-Kula, Per Markus Tornberg

Współpraca ze strony InE: Aleksandra Stępnik, Andrzej Kassenberg, Agata Golec, Anna Dąbrowska.

Współpraca zewnętrzna: Dominik Owczarek, Arkadiusz Węglarz, Grzegorz Kubalski, FEWE

„Włącz się! Energetyczne narady obywatelskie. Udział społeczny w tworzeniu lokalnych strategii i planów energetycznych”

Projekt pt. „Udział społeczny w tworzeniu lokalnych strategii i planów energetycznych”, realizowany przez Instytut na rzecz Ekorozwoju, Fundację Pole Dialogu i duńskiego partnera INFORSE-Europe w okresie wrzesień 2012 – wrzesień 2014 zakładał przetestowanie, wdrożenie i upowszechnienie narady obywatelskiej – innowacyjnej metody udziału społecznego.

Projekt skierowany był do mieszkańców czterech gmin województwa lubelskiego. Głównym celem projektu było zwiększenie partycypacji mieszkańców na przykładzie tworzenia lokalnych planów i strategii energetycznych, czyli w procesach, w których zazwyczaj ich głos jest przez lokalne władze pomijany, a oni sami nie są nimi zainteresowani.

W pierwszym kwartale 2014 r. zorganizowano rekrutację uczestników energetycznych narad obywatelskich w 3 gminach biorących udział w II fazie projektu: Rykach, Poniatowej i Opolu Lubelskim. Przygotowano wytyczne do rekrutacji oraz zaangażowano 6 lokalnych rekruterów, którzy skompletowali listy mieszkańców, reprezentujących różne zawody, grupy wiekowe, ale też zamieszkujących różne miasta, wsie i osiedla. Zorganizowano pierwsze dwa z trzech spotkań narady obywatelskiej w każdej gminie. W Poniatowej na pierwszym spotkaniu (12.02.2014) postanowiono, że tematem narady będzie: „Obniżanie kosztów energii poprzez rozwój energetyki odnawialnej i alternatywnej”. Rezultatem drugiego spotkania (05.03.2014) było wypracowanie 12 projektów rekomendacji społecznych. W Opolu Lubelskim na pierwszym spotkaniu (13.02.2014) uczestnicy ustalili, że tematem narady będzie: „Jak obniżyć koszty energii poprzez rozwój OZE i edukację energetyczną”. Efektem drugiego spotkania (06.03.2014) było 15 roboczych rekomendacji. W Rykach

na pierwszym spotkaniu (18.02.2014) za temat narady przyjęto „Efektywność energetyczną”. Praca na drugim spotkaniu (11.03.2014) zaowocowała przygotowaniem 13 projektów rekomendacji. Na spotkaniach zebrano także pytania dotyczące kwestii energetycznych, które przekazano dwóm ekspertom – prawnikowi ze Związku Powiatów Polskich oraz specjalście ds. planowania energetycznego z Fundacji Efektywnego Wykorzystania Energii.

Równolegle partnerzy projektu wspólnie opracowali program wizyty studyjnej w Danii dla przedstawicieli 4 gmin, obejmującej 2 dni podróży i 4 dni pracy w terenie w zachodniej części Danii w terminie 24-29.03.2014. Podczas spotkań narady ustalono i potwierdzono listy uczestników wyjazdu, którym przekazano komplet informacji organizacyjnych. W czasie wizyty studyjnej w Danii odbyło się szereg spotkań, obejmujących prezentacje merytoryczne i wizyty w terenie z udziałem duńskich partnerów i zaproszonych ekspertów, w następujących miejscach: Towarzystwo Spółdzielcze AIH Eco-Society w Hjortshøj (25.03.2014), Centrum przyrodnicze Naturcenter w Randers (26.03.2014), Ratusz Blue Diamant w Skive (26.03.2014), Centrum Energii Odnawialnej Folkecenter w Hurup Thy (27.03.2014), biogazownia i farma wiatrowa w Hanstholm (27.03.2014), ciepłownia w Tarm i farma wiatrowa w Ringkøbing (28.03.2014), siedziba INFORSE-Europe w Aarhus (28.03.2014). Każdy dzień wizyty studyjnej kończył się wewnętrzną dyskusją uczestników wyjazdu moderowaną przez opiekuna merytorycznego. Zebrany w ten sposób materiał wykorzystano w obszernym podsumowaniu wizyty studyjnej.

W drugim kwartale 2014 r. zorganizowano ostatnie spotkania narady celem doprecyzowania rekomendacji społecznych w oparciu o wnioski z wizyty studyjnej do Danii i odpowiedzi ekspertów na pytania sformułowane na poprzednim spotkaniu. W Poniatowej (02.04.2014) na pytania osobiście odpowiadał ekspert FEWE, Piotr Kukła. Mieszkańcy zapoznali się również z przygotowanymi na piśmie komentarzami prawnika ZPP, Grzegorza Kubalskiego. Powstało 12 zróżnicowanych rekomendacji społecznych. W Opolu Lubelskim (03.04.2014) obecny był również ekspert FEWE, Piotr Kukła, który odnosił się do zebranych wątpliwości i na bieżąco odpowiadał na kolejne pytania. Dzięki dużemu zaangażowaniu zespołu i mieszkańców, udało się zebrać i uzgodnić 15 zróżnicowanych rekomendacji społecznych. W Rykach ważną częścią spotkania (08.04.2014) było wystąpienie pełnomocnika prezydenta miasta Bielska-Białej ds. zarządzania energią, Piotra Sołtyska. Ostatecznie przygotowano i omówiono 13 rekomendacji społecznych.

Między ostatnim spotkaniem a wysłuchaniem publicznym zorganizowano dodatkowe nieformalne spotkania z uczestnikami, którzy zgłosili się, aby przedstawić rekomendacje na wysłuchaniu publicznym (14-15.05.2014). Podczas każdego wysłuchania odbyła się prezentacja rekomendacji, głosowanie na najważniejsze zagadnienia i wręczenie nagród w konkursie plastycznym. Wysłuchanie publiczne w Rykach (27.05.2014) otworzył Burmistrz Ryk, Jerzy Gąska, a rekomendacje społeczne prezentowało pięcioro uczestników narady obywatelskiej. W głosowaniu największe poparcie zyskały edukacja dzieci i młodzieży, wprowadzanie energooszczędnych rozwiązań i wspieranie montażu instalacji solarnych. W trakcie wysłuchania publicznego w Poniatowej (04.06.2014), otwartego przez Burmistrza Poniatowej, Lillę Stefanek, uczestnicy narad opowiedzieli o efektach swoich prac. W dyskusję na temat rekomendacji włączył się m.in. prezes lokalnego przedsiębiorstwa ciepłowniczego. Za najważniejsze rekomendacje uznano edukację młodzieży i dorosłych, nowoczesne oświetlenie uliczne i modernizację sieci ciepłowniczej. W trakcie wysłuchania w Opolu Lubelskim (05.06.2014) rozpoczętego oficjalnie przez Burmistrza Opola Lubelskiego, Dariusza Wróbla, zebrani zapoznali się ze rekomendacjami społecznymi, a w głosowaniu zwyciężyły rozwój energetyki słonecznej, stworzenie programu rozwoju technologii OZE i modernizacja oświetlenia ulicznego.

Rekomendacje społeczne przedyskutowane podczas wystuchań publicznych i uzupełnione o wyniki głosowania oficjalnie przekazano na ręce Burmistrzów poszczególnych gmin, którzy uznali przeprowadzony proces partycypacyjny za duży sukces i zapowiedzieli wykorzystanie metody narady obywatelskiej w przyszłości.

Podsumowania 3 energetycznych narad obywatelskich oraz wizyty studyjnej w Danii posłużyły za podstawę dyskusji partnerów na temat ostatniego etapu projektu – konferencji wojewódzkiej podsumowującej projekt.

Konferencja pt. „WŁĄCZ SIĘ! Doświadczenia pierwszych w Polsce energetycznych narad obywatelskich” odbyła się 25.09.2014 w Centrum targowo-wystawienniczym Targi Lublin pod honorowym patronatem Marszałka Województwa Lubelskiego. Wydarzenie przyciągnęło 46 osób: przedstawiciele samorządów gminnych i powiatowych, instytucji i przedsiębiorstw podejmujących działania w obszarze odnawialnych źródeł energii oraz organizacji pozarządowych z obszaru całej Lubelszczyzny. Uczestnicy otrzymali pendrive’y z wyborem materiałów wypracowanych podczas projektu.

Konferencję otworzył prezes InE, a wystąpienie wprowadzające wygłosił Stanisław Bodys, wiceprzewodniczący Unii Miasteczek Polskich i burmistrz Rejowca Fabrycznego. Przedstawiciele INFORSE-Europe, Gunnar Boye Olesen i Judit Szoleczky, opowiedzieli o tym jak wygląda udział społeczny w Danii. Ideę narad obywatelskich przybliżyła Marta Ostrowska z Fundacji Pole Dialogu. Andrzej Kassenberg, ekspert InE, omówił tematy, na jakie rozmawiali uczestnicy narad i jakie rekomendacje wypracowali. Po przerwie odbył się pierwszy panel dyskusyjny z udziałem uczestników energetycznych narad obywatelskich. W ramach drugiego panelu o swoich wrażeniach z udziału w projekcie rozmawiali burmistrzowie czterech lubelskich gmin. Konferencję podsumowali przedstawiciele INFORSE-Europe.

Podczas konferencji podsumowującej projekt zorganizowano wojewódzką wystawę najlepszych prac konkursowych z czterech gmin uczestniczących w projekcie.

W konkursie pt. „Energetycznie zakręceni – o tym jak oszczędnie korzystać z energii i nie zanieczyszczać środowiska” w trzech gminach wzięło udział 16 szkół podstawowych (7 szkół z gminy Ryki, 4 szkoły z gminy Poniatowa oraz 5 szkół z gminy Opole Lubelskie). Przewodni temat konkursu, czyli efektywne gospodarowanie energią, w Poniatowej i w Opolu Lubelskim wzbogacono o zagadnienia związane z korzystaniem z odnawialnych źródeł energii. Podczas posiedzeń 13-15.05.2014 Komisje Konkursowe przyznały 6 nagród głównych, 5 nagród specjalnych i 18 wyróżnień. Wyniki konkursu ukazały się 20.05.2014 na stronach internetowych projektu oraz Urzędów Gmin oraz na tablicach ogłoszeniowych w szkołach. Wręczenie nagród i wyróżnień autorom prac oraz ich nauczycielom miało miejsce podczas wystuchań publicznych podsumowujących realizację projektu w trzech gminach (2.05, 4.06 i 5.06 2014). W każdej lokalizacji zorganizowano wystawę prac konkursowych, która do końca wakacji pełniła rolę edukacyjną.

WNIOSKI:

Cykl energetycznych narad obywatelskich we wszystkich czterech gminach zakończył się sukcesem, możliwym w dużej mierze dzięki dużemu zaangażowaniu burmistrzów i urzędników czterech gmin – Rejowca Fabrycznego, Ryk, Poniatowej i Opola Lubelskiego. Wypracowany w trakcie fazy pilotażowej projektu model współpracy z władzami lokalnymi Rejowca Fabrycznego, oparty na wzajemnym

zaufaniu i gotowości do testowania innowacyjnych rozwiązań w zakresie udziału społecznego, przełożyła się także na możliwość sprawnej realizacji projektu w pozostałych trzech gminach.

Wypracowany i podtrzymywany na przestrzeni całego projektu dobry kontakt z urzędnikami przełożył się także na zainteresowanie mieszkańców, którzy wzięli udział w spotkaniach. Należy zaznaczyć, że pomimo początkowej nieufności do procesu i innych uczestników, w toku spotkań uczestnicy integrowali się i bardzo konstruktywnie wspólnie pracowali. Istotne było też to, że grupy w każdej gminie były zarówno stabilne co do składu, jak również w miarę zróżnicowane oraz reprezentatywne. Liczba i rozłożenie spotkań w czasie zapewniło przestrzeń do wyważonej dyskusji. Uczestnicy sami zauważyli, że kwestie drażliwe, które na pierwszych spotkaniach powodowały sytuacje konfliktowe w grupie, pod koniec narady nie budziły już negatywnych emocji. Było to dowodem na to, że merytoryczna rozmowa (pod okiem doświadczonego moderatora) jest podstawowym narzędziem w rozwiązywaniu konfliktów, które często wynikają jedynie z braku wiedzy i przestrzeni do wymiany opinii.

Istotnym czynnikiem wzmacniającym poziom dyskusji było zaangażowanie ekspertów ds. ogólnych zagadnień energetycznych, lokalnej problematyki energetycznej i prawa samorządowego. Nie podsuwali oni uczestnikom gotowych rozwiązań, ale pełnili rolę przewodników po meandrach wiedzy. Ponadto oceniali już na wstępnym etapie możliwość realizacji proponowanych rozwiązań zarówno z punktu widzenia technicznego, finansowego i prawnego.

O powodzeniu całego przedsięwzięcia świadczy też końcowy efekt w postaci społecznych rekomendacji. Dzięki przygotowanym scenariuszom kolejnych spotkań oraz przyjęciu jednego szablonu rekomendacji, proces ich przygotowania w czasie czterech (Rejowiec Fabryczny) lub trzech spotkań (Ryki, Poniatowa, Opole Lubelskie) okazał się wystarczający, a rezultat tych prac był możliwy do podsumowania i porównania.

W czasie II etapu projektu bardzo pomocnym materiałem okazał się broszura opisująca praktyczną stronę wdrażania narady obywatelskiej. Duże znaczenie miała także wizyta studyjna w Danii, w trakcie której przedstawiciele urzędu i mieszkańców poznali inną perspektywę na uspołeczniony proces planowania energetycznego.

Bardzo dobrze należy ocenić również wystąpienia publiczne, podczas których prezentowane i dyskutowane były wnioski ze spotkań. W każdej gminie sprawdziła się formuła tego wydarzenia, obejmująca także uroczystość wręczenia nagród w konkursie dla uczniów – wystąpienia publiczne były dla uczestników atrakcyjne, o czym może świadczyć frekwencja każdego wydarzenia. Szczególnie istotny był udział radnych, sołtysów, przedstawicieli rad osiedli i spółdzielni, którzy stosunkowo dobrze znali potrzeby mieszkańców oraz mieli ponadprzeciętną znajomość funkcjonowania samorządu. Ich udział pozwolił uwiarygodnić cały cykl porad oraz w przyszłości może przyczynić się do łatwiejszej, wspólnej realizacji niektórych zaleceń.

Rekomendacje sformułowane w trakcie energetycznych porad obywatelskich i przedstawione później w trakcie wystąpień publicznych mają bardzo zróżnicowany charakter. Oprócz rekomendacji dotyczących promowania określonych technologii OZE, duży nacisk położono na rozwiązania przekrojowe i strategiczne, w tym edukację dzieci i dorosłych oraz przyjęcie przez gminy długofalowych dokumentów. Wdrożenie większości z rekomendacji będzie wymagało niestety dużych nakładów finansowych. Przez co ich realizacja, o ile nastąpi, może być bardzo rozciągnięta w czasie.

Największe wyzwanie dla rezultatów projektu to losy rekomendacji społecznych po zakończeniu projektu. W czasie konferencji podsumowującej projekt burmistrzowie czterech gmin zapewniali, że wiele działań jest już w trakcie realizacji, bądź będzie realizowana w niedalekiej przyszłości. Trudno jednak przewidzieć, czy nie zostaną one zagłuszone przez bieżące sprawy, które wymagają uwagi rządzących (zwłaszcza w obliczu zbliżających się wyborów samorządowych). Wówczas uczestnicy mogą mieć poczucie, że ich wysiłek włożony w pracę nad rekomendacjami poszedł na marne.

Nadzieję daje to, że sami uczestnicy narad będą pilnować, aby ich postulaty zostały wprowadzone w życie. Niektórzy z nich stali się na koniec projektu naturalnymi liderami społecznymi. W Rejowcu Fabrycznym założone zostało nowe stowarzyszenie, a np. w Rykach strażnikiem rekomendacji będzie z pewnością Fundacja na rzecz Obywatelskiego Rozwoju, wzmocniona merytorycznie w trakcie trwania projektu.

Najważniejszym efektem projektu jest to, że udało się zachęcić sporą grupę mieszkańców i władze czterech gmin do wspólnej dyskusji. Mieszkańcy zrozumieli, że nie wszystko zależy od władz gminy, a urzędnicy lepiej poznali potrzeby i oczekiwania obywateli. Dzięki udziałowi w spotkaniach energetycznej narady obywatelskiej ludzie też wiele się nauczyli – nie tylko na temat zagrożeń dla zdrowia związanych m.in. z niską emisją, ale i o nowych możliwościach dotyczących inwestowania i korzystania z odnawialnych źródeł energii, a także o działaniach służących efektywnemu i oszczędnemu korzystaniu z energii w ich własnych domach.

Koordinacja projektu ze strony InE: Franciszek Jackl

Współpraca ze strony InE: Andrzej Kassenberg, Agata Golec, Renata Filip

Współpraca zewnętrzna:

- *eksperti Fundacji Pole Dialogu: Agata Urbanik, Marta Ostrowska, Borys Martela;*
- *eksperti INFORSE-Europe: Gunnar Boye Olesen, Judit Szoleczky;*
- *eksperti zewnętrzni: Wojciech Stępniewski, Piotr Kukla, Grzegorz Kubalski, Piotr Sołtysek;*
- *przedstawiciele gmin: Anna Szokaluk, Anna Łopaciuk, Barbara Prokopiuk (Rejowiec Fabryczny), Łukasz Wiraszka, Eliza Gorzkowska, Łukasz Żaczek, Tomasz Czyżewski (Ryki), Sergiusz Hacia, Anna Mastalerz (Poniatowa), Marcelina Dziechciarz, Izabela Zarzycka, Marek Plis (Opole Lubelskie);*
- *tłumacz, redaktor, grafik.*

Włącz się Kociewie! Energetyczne narady obywatelskie na Pomorzu

(01.10.2014 – 30.09.2015)

Projekt „Włącz się Kociewie” realizowany przez InE w partnerstwie z Fundacją Pole Dialogu ma na celu wdrożenie i upowszechnienie energetycznej narady obywatelskiej jako innowacyjnej metody partycypacji społecznej oraz zaangażowanie mieszkańców w proces planowania energetycznego. W projekcie biorą udział przedstawiciele czterech gmin z powiatu starogardzkiego w woj. pomorskim

(Starogard Gdański, Miasto Starogard Gdański, Kaliska i Zblewo). Projekt realizowany jest w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego EOG.

Pierwszym działaniem w projekcie było spotkanie powiatowe z udziałem przedstawicieli gmin, w których miały odbyć się energetyczne narady obywatelskie. Było ono logistycznie powiązane ze zwiadem badawczym na terenie czterech gmin prowadzonym przez dwoje ekspertów projektu.

W spotkaniu powiatowym 8 grudnia 2014 r. wzięli udział przedstawiciele czterech gmin – urzędnicy wyznaczeni jako osoby kontaktowe oraz osobiście Wójt Kalisk, a także przedstawiciele Starostwa Powiatowego. Ze strony zespołu projektu w spotkaniu wzięli udział koordynator, specjalista ds. promocji, ekspert InE i ekspert Partnera – FPD. Program obejmował trzy prezentacje i dyskusję, poświęcone przybliżeniu uczestnikom celu, zakresu merytorycznego i harmonogramu projektu. Spotkanie miało także na celu uzgodnienie programu zwiadu badawczego w kolejnych dniach w każdej gminie oraz przyjęcie hasła projektu „Włącz się Kociewie”. Zwiad badawczy w dn. 8-12.12.2014 obejmował cykl spotkań w Urzędach Gmin i innych ważnych instytucjach poświęconych inwentaryzacji kontekstu energetycznego (ekspert InE) i kontekstu partycypacyjnego (ekspert FPD) w każdej gminie. Analiza zebranych dokumentów i informacji posłużyła do przygotowania przez ekspertów raportów. Pobyt ekspertów w terenie zaowocował też licznymi refleksjami dotyczącymi dalszej realizacji projektu – szczególnie istotna była identyfikacja problemów społecznych w gminie Kaliska (sygnalizowanych na spotkaniu w dn. 19.12.2014) oraz problemów organizacyjnych w Urzędzie Miasta Starogard Gdański wynikających ze zmiany władzy.

Informacje o kolejnych etapach i wydarzeniach w projekcie przekazywane są na bieżąco różnymi kanałami komunikacji. Najwięcej wiadomości ukazuje się na odnowionej i dostosowanej do nowego projektu stronie internetowej www.wlacz-sie.pl oraz na profilu „Włącz się” w serwisie Facebook. Przygotowywane przez specjalistów ds. promocji materiały wysyłane są do Urzędów Gmin, a następnie umieszczane na ich witrynach internetowych, a także do prasy. Z myślą o warsztatach planowanych na początku roku 2015, zorganizowana została większa akcja informacyjno-promocyjna w lokalnych mediach (artykuły sponsorowane).

Koordinacja projektu ze strony InE: Franciszek Jackl

Współpraca ze strony InE: Agata Golec, Aleksandra Stępiak

Współpraca zewnętrzna: Wojciech Stępniewski (niezależny ekspert ds. energetyki), ekspertki Fundacji Pole Dialogu: Agata Urbanik, Martyna Studzińska, Katarzyna Tadeusiak-Jeznach), informatyk, grafik (Artkolektyw).

Biogazownia – przemysłany wybór (1.10.12-30.03.14)

Projekt rozpoczął się w IV kwartale 2012 roku. Celem projektu było podniesienie poziomu świadomości i wiedzy z zakresu korzyści środowiskowych i gospodarczych dla społeczności lokalnych z inwestycji w biogazownie rolnicze przy ich prawidłowym zlokalizowaniu i odpowiednim dobrze technologii, a w szczególności zwiększenie akceptowalności społecznej dla inwestycji w biogazownie rolnicze, zwiększenie kompetencji i wiedzy lokalnych samorządów na temat biogazowni rolniczych, zwiększenie zainteresowania przyszłych inwestorów inwestycjami związanymi z biogazowniami rolniczymi, zaznajomienie z aktualnymi przepisami i uwarunkowaniami technicznymi i

ekonomicznymi, upowszechnienie doświadczeń co do prawidłowej lokalizacji i realizacji biogazowni. Projekt realizowany jest przez InE we współpracy z Instytutem Energetyki Odnawialnej.

W ramach projektu w roku 2014 kontynuowano dystrybucję wydanych w 2013 roku 2 broszur na temat biogazowni (dla samorządów i obywatela) w nakładzie 3000 szt. każda. Na bieżąco prowadzono kampanię informacyjno- edukacyjną dotyczącą biogazowni rolniczych. www.chronmyklimat.pl/biogazownia.

Koordinacja projektu ze strony InE: Andrzej Kassenberg

Współpraca ze strony InE: Renata Filip, Agata Golec

Współpraca zewnętrzna: Jacek Krzemiński

Współpraca wewnętrzna: Jacek Krzemiński, Anna Haładyj, Grzegorz Wiśniewski oraz Andrzej Curkowski (eksperti z Instytutu Energetyki Odnawialnej).

BUDOWA SPOŁECZEŃSTWA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

ChronmyKlimat.pl wersja 2.0 – portal na temat zmian klimatu dla społeczeństwa i biznesu

Portal powstał z inicjatywy i jest prowadzony przez Instytut na rzecz Ekorozwoju. Uruchomiony został 17 listopada 2008 r. W roku 2014 finansowany był z funduszy LIFE+ w ramach projektu Dobry Klimat dla Powiatów oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Z portalem związane są dwa dodatkowe projekty współfinansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej: "Energooszczędne 4 kąty" i "Biogazownia - przemysłany wybór".

Celem prowadzenia przez Instytut portalu jest dostarczanie rzetelnych informacji i fachowych opracowań, tak by pokazać jak szeroki i współzależny wpływ na zagadnienia gospodarcze, społeczne i przyrodnicze mają kwestie zmian klimatu.

Przez cały rok 2014 portal był systematycznie udoskonalany, a jego treści uzupełniane tak aby sprostać oczekiwaniom odbiorców zainteresowanych pogłębieniem swej wiedzy na temat interakcji problematyki zmian klimatu z różnymi aspektami życia politycznego, gospodarczego i społecznego. Redakcja dbała o wysoki poziom merytoryczny umieszczanych na portalu materiałów oraz udostępniała zamieszczone na ChronmyKlimat.pl teksty do przedruku i kopiowania w innych mediach, przyczyniając się do w ten sposób do propagowania wiedzy na temat zmian i ochrony klimatu oraz podniesienia poziomu debaty na temat zmian klimatycznych na wyższy, bardziej profesjonalny poziom.

ChronmyKlimat.pl w sposób specjalistyczny ukazuje powiązania problematyki zmian klimatu z różnymi aspektami życia. Portal postrzegany jest jako źródło codziennych, wiarygodnych informacji - ważne jest, że portal działa 7 dni w tygodniu, bez żadnych "martwych" okresów. Publikowane są na nim m.in. specjalistyczne i niszowe informacje, które dzięki portalowi mają szansę dotrzeć do szerszej publiczności.

Portal jest adresowany do przedstawicieli świata biznesu, nauki, wykładowców akademickich, administracji publicznej, urzędników, do członków i działaczy organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli mediów. Na liście subskrybentów cotygodniowego newslettera ChronmyKlimat.pl znajdują się posłowie i urzędnicy państwowi i przedstawiciele mediów. Portal jest również cennym źródłem informacji dla mediów lokalnych i regionalnych. W roku 2014 portal patronował 28 przedsięwzięciom, bezpośrednio lub pośrednio związanym z ochroną klimatu.

W kwietniu 2014 r. nastąpiła przebudowa portalu, dzięki której strona zyskała nowy atrakcyjniejszy wygląd i bardziej przejrzystą nawigację. Statystyki w okresie kwiecień – grudzień 2014:

- liczba sesji: 102 063
- liczba użytkowników: 73 839
- średni czas spędzony na portalu: 01:44

Na portalu ukazuje się miesięcznie co najmniej 60 tekstów, w tym teksty autorskie, przedruki, wywiady, opinie i felietony. W ramach działalności portalu w 2014 roku zrealizowano także 12 wywiadów wideo oraz 5 debat online:

- "Polska wobec celów pakietu energetyczno-klimatycznego UE na 2030 rok"
- "Efektywność energetyczna szansą dla gospodarki niskoemisyjnej"
- "Energetyka rozproszona – w drodze do niskoemisyjnej Polski. Szanse i bariery"
- "Węgiel a zdrowie – czy możliwe jest zdrowe społeczeństwo w gospodarce węglowej?"
- "Szczyt klimatyczny w Limie - jakie są kierunki światowej polityki klimatycznej?"

Forma debaty online umożliwia internautom aktywny udział w dyskusji poprzez zadawanie pytań, które są na żywo przekazywane panelistom. Transmisja na żywo w Internecie sprawia, że debata jest otwarta dla zainteresowanych osób z różnych części Polski i świata. Osoby, które nie mogą uczestniczyć w debacie w czasie rzeczywistym, mogą obejrzeć retransmisję spotkania. Wszystkie materiały wideo są dostępne na portalu oraz na kanale You Tube „ChronmyKlimat.pl”.

Skład zespołu zmieniał się w ciągu roku. Przy projekcie współpracowali:

Koordinacja projektu: *Iwona Teodorczuk-Możdżyńska*

Wsparcie administracyjne: *Renata Filip, Piotr Jaśniewicz*

Promocja portalu: *Iwona Teodorczuk-Możdżyńska, Olga Bakanowska, Aleksandra Stępiak, Piotr Siergiej*

Ekspert merytoryczny: *Mirosław Sobolewski*

Redaktorzy:

- *Piotr Siergiej – redaktor/sekretarz redakcji,*
- *Urszula Drabińska – redaktor / sekretarz redakcji,*
- *Olga Bakanowska – redaktor,*
- *Marta Śmigrowska - redaktor,*
- *Michał Olszewski – redaktor,*
- *Marek Korzyński – redaktor,*
- *Marek Józefiak – redaktor,*
- *Anna Cichowicz – korekta językowa tekstów,*
- *Kinga Jackl – korekta językowa tekstów.*

Zrównoważony rozwój wsparciem ochrony różnorodności biologicznej (seria broszur)

W 2014 r. InE kontynuował rozpoczętą w roku poprzednim realizację projektu „Zrównoważony rozwój wsparciem ochrony różnorodności biologicznej (seria broszur)” dofinansowanego ze środków NFOŚiGW. Głównym celem projektu było podniesienie poziomu świadomości społeczeństwa na

temat znaczenia różnorodności biologicznej dla jakości życia człowieka, ze wskazaniem na potrzebę utrzymania równowagi w środowisku poprzez aktywną ochronę i gospodarowanie zasobami przyrody według zasad zrównoważonego rozwoju.

W ramach projektu przygotowanych zostało siedem broszur edukacyjnych, tworzących serię pod wspólnym tytułem. „Przyroda – Obywatele – Rozwój”. W serii tej nastąpi przekazanie w przystępnej formie rzetelnych informacji o różnorodności biologicznej. Termin ten nie jest powszechnie znany i rozumiany. Tylko 19% Polaków deklaruje z nim styczność, 27% podaje względnie właściwe rozumienie tego pojęcia. 20% badanych „słyszało” o „utracie różnorodności biologicznej” – to obliguje do upowszechniania wiedzy nt. potrzeby ochrony przyrody.

Każda broszura jest autorskim popularnym materiałem edukacyjnym, wykorzystującym wkład wiedzy fachowej ze strony ekspertów Instytutu i ich współpracowników – specjalistów z dziedziny ochrony środowiska, prawa ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju. Broszury przedstawiają następujące obszary tematyczne:

1. Podstawy prawne ochrony różnorodności biologicznej
2. Zarządzanie ochroną różnorodności biologicznej
3. Wody a różnorodność biologiczna
4. Zagrożenia dla różnorodności biologicznej
5. Zrównoważony rozwój a ochrona różnorodności biologicznej
6. Różnorodność biologiczna a turystyka
7. Obywatele wobec ochrony różnorodności biologicznej

Od początku 2014 r. trwała merytoryczna i językowa redakcja tekstów broszur, przygotowanych w większości pod koniec roku poprzedniego. Proces przygotowywania broszur do druku okazał się bardzo skomplikowany, przede wszystkim z uwagi na wielkość materiału, a także różnice w stylu poszczególnych autorów. Z tego powodu prace redakcyjne zakończyły się pod koniec II kw. 2014 r.

Kolejnym etapem była oprawa graficzna serii broszur, w tym przygotowanie okładek, layoutu i ilustracji do każdej publikacji. Proces ten, obejmujący także nanoszenie poprawek wynikających z uwag Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, zakończył się w IV kwartale 2014 r. Druk broszur w liczbie 14 000 egz. (7 broszur po 2 000 egz.) oraz dystrybucja z należytą dbałością o dotarcie do zakładanej grupy odbiorców zakończyć miały się do 31 marca 2015 r.

Koordinacja projektu ze strony InE: Franciszek Jacki

Współpraca ze strony InE: Renata Filip

Współpraca zewnętrzna: Jolanta Kamieniecka, Bożenna Wójcik, Krzysztof Okrański, Paweł Pawlaczyk, Przemysław Nawrocki, Krzysztof Świerkosz, Anna Kalinowska, Witold Lenart, Janusz Radziejowski, Anna Haładyj

- *autorzy i konsultanci naukowcy: Anna Haładyj, Anna Kalinowska, Jolanta Kamieniecka, Krzysztof Kamieniecki, Witold Lenart, Przemysław Nawrocki, Krzysztof Okrański, Paweł Pawlaczyk, Janusz Radziejowski, Krzysztof Świerkosz, Bożenna Wójcik;*
- *redaktorzy i graficy: Ewa Sulejczak, Urszula Drabińska, Agata Duszek.*

Agroturystyka przyjazna Naturze2000

Projekt Agroturystyka przyjazna Naturze 2000 (cykl szkoleń) rozpoczął się w marcu 2014 roku i będzie trwać do lutego 2016 r.

Głównym celem projektu jest budowanie pozytywnych relacji turystyki wiejskiej i ochrony różnorodności biologicznej w regionach, w których obszary Natura 2000 stanowią lub mogą stanowić kluczowy walor produktu turystycznego.

Projekt ma charakter ogólnopolski. Dla potrzeb projektu obszar kraju został podzielony na 6 regionów, w obrębie których prowadzone były szkolenia oraz konsultacje. W podziale tym starano się uwzględnić zarówno podział na główne strefy krajobrazowe Polski, jak i podział na główne regiony administracyjne (województwa), a także usytuowanie głównych partnerów projektu – przyszłych liderów działań szkoleniowych. Ponieważ podziały przyrodniczy i administracyjny nie pokrywają się, to w regionach projektowych znalazły się zarówno całe województwa, jak i ich części, różny jest też stopień pokrycia tych regionów obszarami Natura 2000.

Projekt realizowany jest przez Instytut na rzecz Ekorozwoju przy wsparciu finansowym Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W ramach projektu w 2014 roku zorganizowane zostały szkolenia dla przedstawicieli stowarzyszeń agroturystycznych i innych organizatorów turystyki na wsi:

- a) ogólnopolskie szkolenie
- b) sześć szkoleń regionalnych

Udział w nich, a także realizacja zadań indywidualnych między szkoleniami (w trakcie sezonu turystycznego) pozwoli przygotować regionalne koncepcje trwałego włączenia aspektów przyrodniczych związanych z obszarami Natura 2000 do ofert agroturystycznych, wraz ze strategiami ich ogólnopolskiej promocji. Integralnym elementem cyklu szkoleń jest także proces przygotowania zasad nadawania aktywnym uczestnikom projektu unikatowego certyfikatu Agroturystyka Przyjazna Naturze „Blisko Natury”.

Ad a)

W dniach 22-24 września 2014 r. w Urszulinie na Polesiu odbyło się w ramach projektu „**Agroturystyka przyjazna Naturze 2000**” szkolenie ogólnopolskie.

Tematem przewodnim spotkania była promocja ofert turystyki przyrodniczej i Natury 2000.

Przedstawiciele stowarzyszeń agroturystycznych i organizatorzy turystyki na wsi mieli możliwość skorzystania z cyklu tematycznych wykładów i warsztatów.

Odbyły się również wyjazdy studyjne nt.:

Przyroda o świcie
Trasy przyrodnicze w praktyce
Piękno flory i fauny

Przyroda uczy najpiękniej – jak pokazywać przyrodę dzieciom i młodzieży?
Przyroda nocą

Ad b)

- W dniach 16-18 maja w Nowej Wsi koło Suwałk (region północno-wschodni) odbyło się w ramach projektu **Agroturystyka przyjazna Naturze 2000** pierwsze z sześciu szkoleń regionalnych. Spotkanie składało się z części referatowej, warsztatowej oraz wyjazdu studyjnego. Na szkoleniu dyskutowano o potrzebie podniesienia jakości ekologicznej ofert turystycznych na wsi. Uczestnicy (ok. 40 osób) uczyli się jak udostępniać zasoby przyrodnicze – szczególnie te o dużej wrażliwości na antropopresję – do celów turystycznych w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju.
- W dniach 21-23 maja w Zajączkowie koło Pniew (środkowo-zachodni) odbyło się drugie szkolenie regionalne w ramach projektu **Agroturystyka przyjazna Naturze 2000**. Głównym celem szkolenia było rozpoznanie przez uczestników (ok. 40 osób) zasobów przyrodniczych regionu, a następnie wypracowanie zasad i sposobów ich zagospodarowania turystycznego.
- Trzecie z cyklu szkoleń regionalnych odbyło się na Lubelszczyźnie w miejscowości Wojciechów (region środkowo-wschodni) w dniach 29-31 maja. Uczestnicy szkoleń wysłuchali referatów i wzięli udział w warsztatach tematycznych o sposobach odpowiedzialnego udostępniania turystycznego zasobów przyrodniczych, promocji w ekoturystyce i ekocertyfikacji. Podczas wyjazdu studyjnego omówione zostały dwa obszary Natura 2000 – Płaskowyż Nałęczowski i Małopolski Przełom Wisły.
- Czwarte z cyklu szkoleń regionalnych odbyło się w Radomierzu w województwie dolnośląskim (region południowo-zachodni). W dniach 5-7 czerwca uczestnicy szkolenia brali udział w wykładach, warsztatach i wyjeździe studyjnym, których celem było rozpoznanie zasobów przyrodniczych regionu, a następnie wypracowanie zasad i sposobów ich zagospodarowania turystycznego.
- W dniach 13-15 czerwca w Czorsztynie (region południowo-wschodni) odbyło się piąte szkolenie regionalne. Spotkanie składało się z części referatowej, warsztatowej oraz wyjazdu studyjnego. Podczas szkolenia uczestnicy uczyli się jak wdrażać praktyczną wiedzę nt. prawidłowego wykorzystania zasobów przyrodniczych obszarów Natura 2000 w turystyce wiejskiej na poziomie lokalnym.
- Szóste, ostatnie ze szkoleń regionalnych realizowanych w ramach projektu **Agroturystyka przyjazna Naturze 2000** odbyło się w Chmielnie (region północny). W dniach 30 czerwca 1-2 lipca, podczas wykładów, warsztatów i wyjazdu studyjnego uczestnicy uczyli się rozpoznania zasobów przyrodniczych regionu, a następnie poznawali zasady i sposoby ich zagospodarowania turystycznego.

Koordinacja projektu ze strony InE: Jolanta Kamieniecka, Piotr Jaśniewicz

Współpraca ze strony InE: Franciszek Jacki, Jolanta Jasińska, Katarzyna Dmochowska, Bożenna Wójcik

Współpraca zewnętrzna: Patrycja Manthey, Janusz Majewski, Andrzej Ruszlewicz, Wiesław Czerniec

Krystyna Drąg, Elżbieta Niedziejko, Andrzej Mikołajewicz, Violetta Wawszczak, Irena Krukowska

Szopa, Magdalena Ragus, Cezary Molski, Bogusława Błaszowska, Teresa Świerubska, Krzysztof Wojciechowski, Rafał Kurczewski, Krzysztof Konieczny

Agroturystyka przyjazna przyrodzie stymulatorem podnoszenia jakości i konkurencyjności na rynku turystycznym – rozpoznanie uwarunkowań stworzenia systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej w środowisku wiejskim -01.03.2014 – 31.12.2014

W 2014 r. InE zrealizował projekt „Agroturystyka przyjazna przyrodzie stymulatorem podnoszenia jakości i konkurencyjności na rynku turystycznym – rozpoznanie uwarunkowań stworzenia systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej w środowisku wiejskim”. Zakładał on podjęcie dwóch podstawowych rodzajów działań, podzielonych zgodnie z dwuczłonowym tytułem projektu:

- pt. „Agroturystyka przyjazna przyrodzie stymulatorem podnoszenia jakości i konkurencyjności na rynku turystycznym” – przeszkolenie 120 gestorów bazy agroturystycznej w ramach cyklu 6 szkoleń regionalnych w zakresie kształtowania wysokiej jakości produktu agroturystycznego opartego o zrównoważone wykorzystywanie walorów przyrodniczych;
- pt. „Rozpoznanie uwarunkowań stworzenia systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej w środowisku wiejskim” – opracowanie o charakterze analityczno-koncepcyjnym, jako wprowadzenie do prac nad ww. koncepcją w warunkach polskich.

Tłem do przygotowania tego przedsięwzięcia była realizacja dwóch innych projektów: krajowego i międzynarodowego, które stały się inspiracją do podjęcia inicjatywy mającej na celu stworzenie systemu certyfikacji dla turystyki zrównoważonej rozwijanej w oparciu o obszary cenne przyrodniczo – w pierwszym przypadku w Polsce, w drugim – w krajach nadbałtyckich.

Cele projektu zostały określone jako:

1. Poszerzenie wiedzy i umiejętności praktycznych członków stowarzyszeń działających w obszarze turystyki wiejskiej w zakresie tworzenia konkurencyjnej oferty agroturystycznej przyjaznej przyrodzie.
2. Podniesienie poziomu wiedzy gestorów bazy agroturystycznej dotyczącej osobliwości przyrodniczych ich okolicy i regionów.
3. Wykształcenie i wyłonienie grupy liderów regionalnych, jako ekokadr turystyki wiejskiej, wyspecjalizowanych w wykorzystaniu osobliwości przyrody w ofertach agroturystyki.
4. Wstępne zdiagnozowanie polskiego rynku agroturystycznego pod kątem uwarunkowań dla stworzenia i wdrożenia systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej
5. Wzmocnienie roli Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne” jako wiodącej organizacji w stymulowaniu ekoinnowacyjności działań oraz modelowaniu systemu ocen jakości Turystyki wiejskiej zwłaszcza kategoryzacji jej obiektów noclegowych.

W okresie od połowy maja do końca czerwca 2014 odbyło się sześć szkoleń regionalnych, podczas których przeszkolono 125 osób. Byli to większości przedstawiciele stowarzyszeń agroturystycznych oraz lokalnych i regionalnych organizacji podejmujących działania w zakresie turystyki. Każde szkolenie regionalne składało się z pięciu sesji, w tym dwóch warsztatowych. Pierwszego dnia odbyły się prelekcje specjalistów projektu – dotyczące celów i zakresu projektu, promocji turystycznej, systemów ekocertyfikacji oraz uwarunkowań przyrodniczych. Drugiego dnia odbyły się warsztaty terenowe, zorganizowane i prowadzone przez regionalnych przyrodników. W ich trakcie uczestnicy uczyli się rozpoznania zasobów przyrodniczych, a następnie poznawali zasady i sposoby ich zagospodarowania turystycznego. Warsztaty terenowe przygotowywały uczestników do dalszej dyskusji na temat możliwości wykorzystania zasobów przyrodniczych w turystyce i promocji regionów. Kolejnym punktem programu szkoleń regionalnych były warsztaty tematyczne – prowadzone przez specjalistów projektu wz. promocji i ekocertyfikacji. W trakcie warsztatów ich

uczestnicy skutecznie próbowali znaleźć unikatowe walory przyrodnicze, specyficzne dla obszarów obejmujących stowarzyszenia i inne organizacje. Kluczową kwestią było wskazanie przez uczestników elementów, które mogliby wykorzystać do zbudowania oferty ekoturystycznej. Wszystkie wnioski z sesji warsztatowych zostały podsumowane podczas ogólnej sesji dyskusyjnej, kończącej każde szkolenie. Celem było sformułowanie pomysłów na zbudowanie ofert turystycznych, dla których w dalszej części projektu będzie wypracowywany plan działań promocyjnych.

W okresie sierpień-październik 2014 w sześciu regionach projektowych odbyły się konsultacje terenowe. Celem konsultacji była pomoc liderom regionalnym w prowadzeniu swych grup szkoleniowych przez praktyczną edukację ekologiczną do ofert turystyki przyrodniczej. Uczestnicy szkoleń regionalnych zgłaszali potrzeby wsparcia w rozwiązywaniu problemów, które rodziły się na tle dopasowania założeń projektu do zasobów i tradycji przyrodniczych danego regionu. Konsultacje odbywali członkowie zespołu specjalistów i ekspertów InE, którzy odwiedzili wszystkie regiony szkoleniowe. Ponadto konsultacji udzielano telefonicznie, e-mailowo – dostarczając porad, wiedzy o materiałach, ukierunkowując podejmowane przez uczestników działania, korygując ich zamierzenia – często zakładane powyżej możliwości faktycznej realizacji. Wizyty konsultacyjne w przewadze odbywały się w kilka osób – także z udziałem przyrodnika regionalnego

Ostatnim etapem projektu było przygotowanie i upowszechnienie opracowania eksperckiego pt. „Rozpoznanie uwarunkowań tworzenia systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej w środowisku wiejskim”. Opracowanie ma charakter raportu analityczno-koncepcyjnego i stanowi podstawę do dalszych działań mających na celu tworzenie systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej w Polsce i wprowadzenie jego zasad w system międzynarodowy (w regionie państw Bałtyku).

Wnioskiem płynącym z opracowania jest to, że stworzenie w Polsce nowego, kompleksowego systemu certyfikacji turystyki zrównoważonej w środowisku wiejskim jest uzasadnione, a wręcz pożądane – takiego zdania jest 70% uczestników badania InE wśród właścicieli obiektów agroturystycznych. Istotne jest jednak zapewnienie ciągłości funkcjonowania ekocertyfikatu. Łączy się to nieodzownie z posiadaniem sprzymierzeńców dla takiej procedury wśród organizatorów i turystów. Ekocertyfikacja w turystyce powinna także mobilizować do aktywnych działań na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, podnoszenia poziomu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców, a także integracji różnych środowisk, szczególnie ochrony przyrody i turystyki.

Koordinacja projektu ze strony InE: Franciszek Jacki

Współpraca ze strony InE: Piotr Jaśniewicz, Katarzyna Dmochowska, Renata Filip

Współpraca zewnętrzna:

- *autorzy opracowania: Jolanta Kamieniecka, Patrycja Manthey, Magdalena Ragus;*

WSPÓŁPRACA Z INNYMI ORGANIZACJAMI ORAZ FIRMAMI

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES)

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) należy do unijnych instytucji i jego zasadniczym celem jest rozpoznawanie opinii różnych środowisk na temat przygotowywanych przez Komisję Europejską lub Parlament Europejski i Radę Europejską dokumentów lub projektowanych rozwiązań prawnych. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele trzech grup reprezentujących różne interesy społeczne i ekonomiczne. Pierwsze dwie grupy to przedstawiciele pracodawców i związków zawodowych. Trzecią grupę tworzą reprezentanci tzw. różnych interesów, co odnosi się do organizacji trzeciego sektora.

Efektom pracy EKES'u są opinie, które przygotowywane są w powoływanych do tego celu grupach roboczych. Tematyka opinii jest przypisywana do poszczególnych Sekcji w których członkowie Komitetu zgłosili chęć działania.

Udział w pracach nad opiniami, w przypadku Krzysztofa Kamienieckiego, pozwala na przedstawianie argumentów wzmacniających ochronę środowiska lub zrównoważony rozwój. Działalność w EKES umożliwiła zaprezentowanie dorobku polskich i innych europejskich organizacji społecznych na szerszym forum w formie wypowiedzi i przygotowywanych poprawek.

W roku 2014 członek EKES – Krzysztof Kamieniecki – uczestniczył w 11 grupach roboczych. Nad niektórymi opiniami prace rozpoczęto pod koniec roku 2013 a zakończono w roku 2014. Część opinii zostanie opracowana w wersji finalnej w roku przyszłym.

Aktywność w ramach Sekcji Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego (TEN). Udział w grupach roboczych

- TEN/562 - Systemu zarządzania ramami politycznymi dotyczącymi energii i klimatu do roku 2030. Prace kontynuowanie w 2015 roku.
- TEN/540 - Podróż różnymi rodzajami transportu
- TEN/542 - Komunikat w sprawie integracji nadzoru morskiego

Aktywność w ramach Sekcji Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego (NAT). Udział w grupach roboczych.

- NAT/647 - Produkcja ekologiczna i znakowanie
- NAT/634 Program „Czyste powietrze dla Europy”
- NAT/636 - Ramy polityczne na okres 2020–2030 dotyczące klimatu i energii
- NAT/620 - Instrumenty finansowe na rzecz gospodarki niskoemisyjnej w UE

Udział w pracach Sekcji Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji (INT). Udział w grupach roboczych.

- INT/740 - Wzrost gospodarczy i zatrudnienie w turystyce przybrzeżnej i morskiej

Przygotowane pisemne poprawki wraz z uzasadnieniem do projektów opinii:

- Zapobieganie inwazyjnym gatunkom obcym i zarządzanie nimi (NAT 623)
- Odpady opakowaniowe/plastikowe torby na zakupy (NAT 627)
- Ramy polityczne na okres 2020-2030 dotyczące klimatu i energii (NAT 636)
- System handlu uprawnieniami do emisji UE (NAT 637)
- Nielegalny handel dziką fauną i florą (NAT 643)
- Wzrost gospodarczy i zatrudnienie w turystyce przybrzeżnej i morskiej (INT 740)

Przygotowane pisemne komentarze do opinii:

- Strategia UE dla regionu alpejskiego ECO/368.

Niektóre z proponowanych poprawek były konsultowane z ekspertami organizacji społecznych np. INE, PKE lub administracji np. Ministerstwa Środowiska, Ministerstwa Sportu i Turystyki. Większość poprawek była przyjęta w wersji zgłoszonej, a w kilku przypadkach w wersji kompromisowej, uzgodnionej ze sprawozdawcą danej opinii. Inicjatywy W roku 2014 zostały złożone dwa wnioski na opracowanie opinii tzw. „z własnej” a zatem nie wynikające z harmonogramu prac Komisji Europejskiej.

Udział w pracach Sekcji Unii Gospodarczej i Walutowej oraz Spójności Gospodarczej i Społecznej (ECO). Udział w grupach roboczych.

- ECO/368 - Strategia UE dla regionu alpejskiego

Aktywność w ramach Centrum Monitorowania Rozwoju Zrównoważonego

- Udział w konferencjach (poza spotkaniami programowymi):

Prace Centrum koncentrowały się na przygotowaniach UE do konferencji w klimatycznej Paryżu (2015). M.in. zorganizowano publiczną debatę pt. "Towards a new climate agreement in 2015". Ważnym wydarzeniem była debata „Trade and Sustainability” na temat Transatlantyckiego Partnerstwa w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP). Uczestnicząc w tych debatach, w dyskusji prezentowałem opinie polskich ngos skupionych w Koalicji Klimatycznej.

Innym działaniem Centrum była Analiza EKES-u na temat roli społeczeństwa obywatelskiego we wdrażaniu dyrektywy UE w sprawie odnawialnych źródeł energii. W opracowaniu raportu „Odmienić przyszłość energetyki: społeczeństwo obywatelskie jako główny podmiot produkcji energii ze źródeł odnawialnych” wzięli udział przedstawiciele ngos, związków zawodowych, władz samorządowych i biznesu z Niemiec, Polski, Francji, Wielkiej Brytanii (Walii), Litwy i Bułgarii.

Stała grupa analityczna ds. wdrożenia Białej księgi w sprawie transportu.

- Udział w „2nd Joint Forum Meeting” w Wiedniu. Spotkanie ekspertów i doradców projektu TRANSFORuM w celu krytycznej oceny wersji roboczych raportów przygotowywanych w ramach projektu.
- Panelista w grupie tematycznej: „Urban transport”. Konferencja podsumowująca projekt TRANSFORuM.

- Aktywny udział w konferencji „Inteligentne miasta” – krytyczny głos na temat braku wizji miast przyszłości, której program inteligentne miasta nie tworzy.

Udział w pracach Kategorii „Konsumenci i środowisko”. Spotkania mają kilkunastu członków EKES charakter dyskusji na wybrane tematy - np. „Wpływ hodowli rybnych na zdrowie i środowisko”.

Zaproponowany temat by rozpoznać jak kształtują się zachowania konsumenckie w związku z sankcjami handlowymi Rosja – UE, nie został zaakceptowany.

Promocja

Jednym z przejawów działalności w roku 2014 było zabieganie o udział polskich ekspertów w organizowanych w EKES w wystąpieniach i konferencjach. W celu rozpowszechnienia istotnych dla organizacji ekologicznych opinii EKES część z nich była rozsyłana imiennie do poszczególnych organizacji. Inną formą wspomagania organizacji lub ich członków jest dostarczanie publikacji (wydawnictw lub linków).

Inspiracja

Udział w pracach EESC przekłada się na inspiracyjną rolę członka tej instytucji względem InE. Przykładem jest rozpoczęty przez InE, w roku 2014, projekt ADAPTCITY. Jego warstwa merytoryczna i instytucjonalna pochodzi z doświadczeń zdobytych w EKES.

European Environmental Bureau

Instytut na rzecz Ekorozwoju jest członkiem tej największej europejskiej federacji organizacji działających na rzecz ochrony środowiska. EEB liczy **140** organizacji członkowskich. Centrala organizacji znajduje się w Brukseli. Zatrudnieni w niej eksperci prowadzą intensywne działania wspierające politykę ekologiczną UE. Przykładem takich działań może być przygotowywany przed każdą z Prezydencji dziesięciopunktowy program celów i działań pożądaných do osiągnięcia w trakcie jej trwania. Pod koniec prezydencji dokonuje się analizy rezultatów, która to jest szeroko rozpowszechniana wśród administracji brukselskiej, mediów. Biorąc pod uwagę, że organizacje członkowskie tworzące EEB oddziałują na około 15 milionów mieszkańców - nie dziwi, że EEB jako społeczny głos ma wpływ na ekologiczne decyzje Komisji. EEB tworzy swe stanowiska we współpracy z organizacjami członkowskimi konsultując się z nimi w grupach roboczych. Obok InE członkiem EEB z Polski jest Centrum Prawa Ekologicznego. Rok 2014 był ważny dla EEB m.in. ze względu na:

- wybory do PE które organizacje członkowskie śledziły z zainteresowaniem z punktu widzenia otwartości na problemy ochrony środowiska
- kształtowanie się nowej Komisji Europejskiej, w trakcie którego prowadzono lobbying by programy poszczególnych Komisarzy uwzględniały zagadnienia ochrony środowiska. W tych działaniach EEB intensywnie współpracowało z innymi organizacjami ekologicznymi tworzącymi G10
- obchody 40 - lecia powstania organizacji. Uroczystości obejmowały wiele działań. Konferencja zwołana z tej okazji była imponującym przedsięwzięciem podczas którego zaproszeni politycy, eksperci, działacze odnosili się do perspektyw zrównoważonego rozwoju w Europie. Działania towarzyszące konferencji skupiały się na pokazaniu ludzi i związanych z nimi zdarzeń prowadzących do rozwoju organizacji. Rozdano również nagrody EEB. Obchody połączone były z AGM podczas którego InE zostało członkiem Zarządu.

- przyjęcie do grona członków EEB organizacji spoza UE (co wiązało się ze zmianą „konstytucji”, w tym z Ukrainy i Mołdawii. Wyjście EEB poza granice Unii Europejskiej było przedmiotem wielu spotkań Zarządu, pogłębionych dyskusji.

Przedstawiciele EEB byli uczestnikami jako eksperci kilku konferencji organizowanych przez EKES. Z ich doświadczenia korzystano również przy opracowaniu poprawek do opinii dotyczącej torebek plastikowych.

Krzysztof Kamieniecki

Koalicja Klimatyczna

Instytut jako jeden ze współzałożycieli Koalicji ściśle z nią współpracuje. Przedstawiciel InE jest członkiem Komitetu Sterującego Koalicji. Obszarami szczególnej współpracy jest polityka energetyczna oraz klimatyczna jak i zagadnienia efektywności energetycznej. W roku 2014 r. działalność Koalicji koncentrowała się na:

- promowaniu rozwoju energetyki odnawialnej w szczególności doprowadzeniu do uchwalenia ustawy o energetyce odnawialnej, tworzenia warunków do energetyki prosumenckiej;
- ocenie propozycji Komisji Europejskiej celów polityki energetycznej i klimatycznej zwłaszcza celów na rok 2030;
- wspieraniu o jak najszybsze uchwalenie ustawy o charakterystycznej energetycznej budynków;
- uczestniczeniu w procesie programowania wydatkowania środków UE na lata 2014-2020.
- zorganizowaniu konferencji p.t. „Energetyka obywatelska szansą na gospodarczy rozwój regionów”
- przygotowaniu propozycji wydania zysków handlu uprawnieniami do emisji w ramach europejskiego systemu handlu emisjami (ETS)
- opiniowaniu projektu ustawy o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych z dnia - czysty zysk dla obywateli
- Przygotowaniu stanowisko koalicji klimatycznej w sprawie projektu ustawy o efektywności energetycznej, wdrażającej do polskiego porządku prawnego dyrektywę 2012/27/ue w sprawie efektywności energetycznej
- spotkaniach z dziennikarzami, samorządami

Ze strony InE w działalność Koalicji zaangażowani byli: Andrzej Kassenberg i Agnieszka Tomaszewska.

Instytut jest również członkiem **Polskiego Komitetu Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu – EAP oraz Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich (FAOW)**

INNE MAŁE PROJEKTY W TYM DEBATY KONFERENCJE organizowane przez InE

1. Przygotowanie i wydanie w 2015 roku publikacji p.t. „Gaz ziemny wsparciem dla niskoemisyjnej gospodarki” (wparcie Europejskie Fundacji Klimatycznej).
2. Zorganizowanie debaty *on-line* pt. „Węgiel a zdrowie” (wsparcie Ambasady W. Brytanii).
3. Przygotowanie i promocja w roku 2015 opracowania „Ceny energii elektrycznej dla gospodarstw domowych w Polsce” jako części szerszego raportu obejmującego obok Polski – Czechy, Słowację i Węgry (wsparcie Funduszu Wyszehradzkiego).

4. Przygotowanie, organizacja i promocja konferencji podsumowującej projekt "Termomodernizacja wybranych budynków oświatowych na terenie m.st. Warszawa" w związku z realizacją projektu "Termomodernizacja wybranych budynków oświatowych na terenie m.st. Warszawa".
5. Przygotowania do prac i wydania w roku 2015 raport pod tytułem „350 lat z Saint Gobain” (finansowanie ze strony firmy Saint Gobain).
6. Studium do Polityki energetycznej m.st. Warszawy w warunkach gospodarki niskoemisyjnej - analiza dokumentów planistycznych – uczestniczenie w konsorcjum opracowanie (Finansowanie Urząd M. St. Warszawy).

PUBLIKACJE INE 2014

- W kierunku niskoemisyjnej transformacji rynku pracy. Wspólnie z Warszawskim Instytutem Studiów Ekonomicznych i Europejską Fundacją Klimatyczną, Zeszyt nr 6, w ramach projektu „Niskoemisyjna Polska 2050”. Warszawa 2014
- Powiatowy poradnik klimatyczny. Warszawa 2014
- Przez ekologię do wolności. Ruch ekologiczny a 25 lat przemian. Wspólnie z Ministerstwem Środowiska. Warszawa 2014
- Ubóstwo energetyczne. Wyniki badania ankietowego oraz propozycje dotyczące pomocy osobom ubogim. Wspólnie z Fundacją na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii. Katowice – Warszawa. 2014.
- Seria 7 broszur „Przyroda – Obywatele – Rozwój”. Warszawa 2015 (Podstawy prawne ochrony różnorodności biologicznej; Zarządzanie ochroną różnorodności biologicznej; Wody a różnorodność biologiczna; Zrównoważony rozwój a ochrona różnorodności biologicznej; Różnorodność biologiczna a turystyka; Obywatele wobec ochrony różnorodności biologicznej).

ZESPÓŁ INE

Pracownicy InE:

- Per Markus Tornberg - Prezes InE
- Wojciech Szymalski - Wiceprezes InE
- Andrzej Kassenberg
- Krzysztof Kamieniecki
- Hanna Kryszyńska
- Aleksandra Stępnia
- Ewa Świerkula
- Renata Filip
- Agnieszka Tomaszewska
- Agata Golec
- Katarzyna Sołdaczuk
- Anna Dąbrowska
- Piotr Jaśniewicz
- Anna Kucińska
- Marek Korzyński
- Franciszek Jackl

Stale współpracowali:

- Jolanta Kamieniecka
- Bożenna Wójcik
- Marek Józefiak
- Marta Śmigrowska
- Mirosław Sobolewski
- Piotr Siergiej
- Katarzyna Dmochowska
- Arkadiusz Stęplowski